

Får alla vara med och leka?

En studie om hur förskollärare inkluderar barn i leken i förskolan

Are all the children welcome to play?

A study on how preschool teachers include children into games in preschool

Frida Högkvist

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Förskolläraryrket

15 hp

Handledare: Inga-lill Emilsson

Examinator: Getahun Yacob Abraham

20160616

Abstract

This study makes the starting point in pre-school children's inclusion in their play and pre-school teacher's role and responsibilities in it. I will begin with a review of previous research and literature that are available around topics like children's play and social interactions, pre-school teacher's inclusion in children's play and play-environment in the preschool. By using this research and literature the study will have a socio-cultural basis. The study was conducted with semi structured interviews together with five preschool teachers. The results show that the majority of the respondents answers about how they see their role, their responsibility and their course of action in children's play match with their mission in preschool and the previous research in the sociocultural theory.

Keywords

Preschool, Preschool teacher, Inclusion, Peer- Culture, Play

Sammanfattning

Denna studie gör avstamp i förskolebarns inkludering i lek och förskollärarens roll och ansvar i den. Jag börjar med en genomgång av tidigare forskning och litteratur som finns kring barns lek och sociala samspel, förskollärarens roll samt lekmiljö i förskolan. Genom att ha använt mig utav denna forskning och litteratur så kommer studien få en sociokulturell utgångspunkt. Studien genomfördes på en förskola där semistrukturerade intervjuer genomfördes tillsammans med fem förskollärare. I resultatet framgår det att majoriteten av respondenternas svar kring sin roll, sitt ansvar och tillvägagångssätt i barns lek stämmer överens med förskolans uppdrag samt tidigare forskning kring den sociokulturella teorin.

Nyckelord

Förskola, Förskollärare, Inkludering, Kamratkultur, Lek

Innehållsförteckning

<i>Abstract</i>	2
<i>Keywords</i>	2
<i>Sammanfattning</i>	3
<i>Nyckelord</i>	3
<i>Inledning</i>	1
Syfte	2
Frågeställningar	2
<i>Kunskapsöversikt och litteraturgenomgång</i>	3
Förskolans läroplan	3
Barns lek och sociala samspel	4
Vänskap och empati	5
Förskollärarens roll i leken	6
Inkluderande lekmiljö	8
<i>Teoretiska utgångspunkter</i>	9
Sociokulturellt perspektiv	9
<i>Metod</i>	11
Etiska ställningstaganden	11
Metodval	12
Planering	12
Genomförande	13
Studiekvalitet	13
<i>Resultat</i>	14
Förskollärarens roll och ansvar i barns lek	14
Stöttande	14
Lyhördhet	14
Inspirerande	15
Förskollärarens arbetssätt	15
Inkludering skapar gemenskap	15
Förhindra exkludering	16
Dialog med barnen	17
Tillsammans	17
Individuellt	18
<i>Analys och Diskussion</i>	19
Förskollärarens roll och ansvar	19
Stöttande	19
Lyhörd	19
Inspirerande	20
Diskussion	20

Förskollärarnas arbetssätt	21
Trygghet i barngruppen	21
Känna gemenskap.....	21
Miljö	21
Diskussion	22
Metoddiskussion.....	22
<i>Slutsats</i>	24
Nya forskningsområden	24
<i>Referenser</i>	26

Inledning

Jag vill genom denna studie belysa lekens betydelse för barns sociala utveckling men även hitta en djupare förståelse för hur förskollärare, genom sitt arbete, kan påverka barns utveckling genom leken. Min bakomliggande tanke för denna studie var mitt engagemang för att motverka mobbning och kränkande behandling mellan barn. Detta fenomen har engagerat mig under en tid då jag själv utsattes för mobbning under min skolgång. Det var inte den sortens mobbning som utförs psykiskt eller fysiskt utan snarare en tyst mobbningsform; uteslutning. Att uteslutas från aktiviteter, vänskapskretsar, grupparbeten i skolan etcetera påverkade min sociala utveckling och inte minst min självkänsla. Jag ville till en början studera hur man, redan i förskolan, kunde förhindra mobbning och kränkande behandling mellan barn så tidigt som möjligt. Min fundering var då om denna studie, förhoppningsvis, skulle kunna leda till en sundare kamratkultur och lärandemiljö för barn när de väl når förskoleklass och grundskolan. Detta upptäckte jag är en omöjlig uppgift att utföra dels på denna korta tid jag har för arbetet men det kan även bli svårt att utföra en sådan studie ur ett etiskt perspektiv då. Därför tänker jag istället avgränsa mitt sökande och kolla efter hur förskollärare ser på sin roll och sitt ansvar i barns lek men även hur förskolläraren arbetar med inkludering. Tanken kring inkludering har ett starkt fäste i förskolan både från barns och vuxnas sida. Normen alla får vara med är vanlig i förskolans verksamhet och förespråkas ofta av vuxna i verksamheten (Johansson, 2011).

Syfte

Syftet med mitt examensarbete är att studera på vilket sätt förskollärare i förskolan arbetar med att stödja barn att inkludera andra barn i leken samt hur de arbetar för att stödja barn genom att gå in i en lek. Det jag vill få ut av denna studie är att få fram ett resultat som kan ge mig en djupare förståelse för barns inkluderande av kamrater i leken. Jag hoppas även få mer kunskaper om förskollärares agerande och förhållningssätt kring barns lek.

Frågeställningar

- Hur ser förskollärare på sin egen roll och sitt ansvar i leken i verksamheten?
- Hur arbetar förskollärare i förskolan med att inkludera barn i leken?

Kunskapsöversikt och litteraturgenomgång

Vad som kan klassas som lek och vad leken har för funktion för barns utveckling är en omstridd fråga. Däremot är det en självklarhet att alla barn behöver och måste få leka och det som utmärker leken är att den är spontan, lustfylld och frivillig. Den sker på barnens villkor utan press utifrån och barnen sätter själva värde i lekens utformning och detta är en viktig förutsättning för arbetet i förskolan. Lek och skapande har alltid haft en stor betydelse för barn och är en utgångspunkt i förskolans verksamhet då deras uppgift är att främja barns utveckling, kreativitet och lärande. Det är viktigt att förskollärarna i verksamheten ser leken som ett verktyg för barns utveckling, samspel med andra och att en del av lärandet är att få ge egna uttryck för sina upplevelser. Med ett förstärkt pedagogiskt arbete kan förskolan ge barnen en god förberedelse inför framtida skolgång och ett livslångt lärande. (Utbildningsdepartementet, 2010).

Förskolans läroplan

I förskolans läroplan (Skolverket, 2010) framgår det att leken är viktig för barnens utveckling och att förskolans verksamhet ska präglas av en medvetenhet av hur man använder leken som verktyg, för att främja varje barns utveckling och lärande. Genom den lärande leken så stimuleras olika former som fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till ett symboliskt tänkande men även förmågan att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheten att ge uttryck och lära sig bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter. Det framgår även tydligt att det är förskoleverksamhetens ansvar att erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den ska även inspirera barnen att utforska omvärlden och där bli bemötta av vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i barnet, både enskilt som i grupp.

Läroplanen tar även upp att förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar demokratiska värderingar. Barnet ska utveckla förmåga att ta hänsyn till andra människor och få förmågan att leva sig in i andras situation och känna viljan att hjälpa dem. Det är förskollärarens ansvar att få barnen att utöva samspel. De ska även stödja barnen när det uppstår konflikter så att de vet hur de ska bearbeta dem och reda ut när man har olika åsikter samt utveckla förmåga att kompromissa och lära dem att respektera andra (Skolverket, 2010).

Barns lek och sociala samspel

Gunilla Lindqvist (1996) beskriver, ur Lev S Vygotskijs kulturhistoriska perspektiv, att det centrala i leken är medvetenhet och en princip för den enskilda individens utveckling. Men hon beskriver även att för barn så är istället leken verktyget för att utveckla sin medvetenhet om världen. Teorierna om vad lek innebär är många och Jensen (2013) tar upp hur brett och komplext fenomenet lek är. Det gör även Öhman (2013) som menar att synen på lek skiftar med tiden och beroende på vilken människosyn och barnsyn man har så förändras värderingarna på lekteorierna. Jensen (2013) anser att för att lyckas ge en rättvis beskrivning av lek så finns en rad centrala begrepp för att skapa en helhetsbild av den. Han tar upp bland annat begreppet jaget/identitet, där han berättar om att de barn som ger sig in i leken har med sig flera identiteter beroende på vem de leker med eller vad som leks. Det kan vara identiteter som genus, etnicitet eller ålder och ibland förekommer det att identiteten kan vara en faktor för att inte få delta i en viss lek eller med en viss grupp. Dock menar vissa forskare att det är genom leken som identiteter formas och det gäller särskilt barn som under sin uppväxt får möta andra människor, särskilda miljöer och som deltar i aktiviteter som bidrar till sitt identitetsformande (Jensen 2013). Att skapa relationer i samband med lek menar Jensen bygger på hur bra kommunikation det är mellan deltagarna. Barn som känner varandra väl utanför leken har oftast en fungerande relation under lek och har lättare för att uttrycka sig så att den andre ska förstå. Med en sådan relation så tas det oftast gemensamma besluten om lekens innehåll, hur rollerna ska fördelas, lekens utveckling osv.

Tidigare forskning på förskolebarns relationer har visat att sociala strukturer i kamratgrupper är relativt stabila efter ett skolår och att barn arbetar för att den sociala ordningen ska råda i gruppen (Löfdahl, 2014a). Tidigare diskussioner kring inneslutning och uteslutning av kamrater i leken visar att ett sådant beteende bidrar till ett normaliserande mönster i barngruppen. Detta innebar att barn tar sig an statuspositioner i barngruppen och dessa positioner tas för givet och ifrågasätts inte, inte ens av dem som blir uteslutna.

Enligt Jonsdottir (2007) så visar både empirisk och teoretisk forskning att barns sociala relationer med kamrater är gynnsam för barns allsidiga utveckling. Genom att grunda sina antaganden hos Piaget och Vygotskijs teorier menar hon att oberoende från den teoretiska skolan så finns det stöd för att ett nära samarbete och samspel mellan människor (vuxna som

barn) främjar barnets sociala, emotionella och kognitiva utveckling. Hon tar även upp, med återkoppling till Corsaros forskning från 1981, att det finns barn som inte får samspela med andra barn lika ofta i leken som andra barn får. I den fria leken är det ganska många barn som inte blir valda av någon kamrat fastän att barnet själv tycker att det tillhör gruppen. Corsaros teori var att barn använder sig utav uteslutning av vissa kamrater för att skydda leken och skydda gemenskapen i gruppen från andra barn som försöker få tillträde till denna gemenskap. Dock menar Corsaro att trots att detta beteende förekommer bland barn i förskoleåldern så är det ytterst sällan som barn leker ensamma. Det huvudsakliga för barnen var att få kontakt med andra barn genom att ta initiativ till att få ta del av andras samspel och lek.

Vänskap och empati

Pape (2001) menar att man behöver förtydliga skillnaden mellan kamratskap och vänskap. Kamratskap kan beskrivas som barn i ett särskilt sammanhang - det kan vara en barngrupp, fotbollslag, klass eller liknande - man träffar andra barn som man samspelar med. Här råder en oskriven regel som innebär att barnen ska acceptera varandra. Vänskap är något som uppstår i förlängningen av att barn är tillsammans, med andra ord är vänskap en förlängning utav kamratskap. Jonsdottir (2007) tar upp en forskning som gjorts på barns sociala utveckling och förståelse som visar att människan behöver samspela med andra för att utvecklas. Den visar även att barns samarbete och samvaro tillsammans med vänner är mer gynnsamt för deras kognitiva, emotionella och sociala utveckling än vad det är att samarbeta och ha samvaro med kamrater som inte definieras som deras vänner. Vad som karakteriseras som vänskap menar Pape (2001) präglas av en närhet och intimitet som är djupare än den mellan kamrater. Vänskap karakteriseras genom närhet, intimitet och förtrolighet och detta är element som kommer vara centrala delar för vänskapen.

För att barn ska ha förmåga att skapa en vänskaplig relation med andra barn så krävs det enligt Öhman (2003) att barnet har utvecklat sin sociala kompetens. Empati innebär att man har förmågan att kunna leva sig in i andras situationer och förstå den. Det händer ofta att man kan känna empati för en annan person men däremot saknar förmågan att agera därefter, vilket ofta kan förväntas att man ska klara av (Pape, 2000). Det krävs, menar Öhman (2003), att man besitter handlingskraften i sin empati för att förändra situationen och hjälpa den personen det

gäller. Motivationen till att handla utifrån sin inlevelseförmåga kommer oftast från tidigare positiva erfarenheter av att ge tröst och omsorg samt en stark känsla av ansvar och skyldighet att gripa in. Pape (2000) menar att för att barn ska kunna få en förståelse för andra människors känslor måste barn få möjligheten att utveckla en förståelse för sina egna känslor och uttryck. Detta kommer i så fall att stärka barnets sociala förmåga (Pape, 2000). I förskolans läroplan (Skolverket, 2010) kan man läsa att förskolan ska ta till vara och utveckla barnens förmåga till ansvarskänsla och social handlingsberedskap för att tidigt kunna grunda tolerans och solidaritet. Det innebär att förskolan ska uppmuntra och stärka barnens medkänsla och inlevelse i andra människors situation. Verksamheten ska sträva efter att barnens förmågor till empati och omtanke för andra utvecklas men även att visa öppenhet och respekt för andra människors tanke- och levnadssätt.

Förskollärarens roll i leken

I Öhmans bok från 2013 tar hon upp vad leken har för betydelse enligt barnkonventionen där det framgår att det är lärarens ansvar att barn får tillräckligt med tid för lek, även om leken inte kontrolleras av dem. Förskolan ska erbjuda en trygg, tillgänglig miljö och tillräckligt med utrymme för barn så de kan utforska, skapa egna lekvärldar och kunna göra transformationer i leken. Att det är förskolelärarens ansvar att skapa en trygg miljö där även otrygga barn ska kunna få möjligheten att leka tar även Knutsdotter Olofsson upp (2003). Hon menar att det är den vuxnes ansvar om barn leker, hur de barnen leker, vad barn leker och att förskoleläraren är ledaren som ska se till att alla barn samspekar med varandra. Men Löfdahl (2004) tar upp att förskollärarens inblandning i leken inte alltid får den utgång som förväntats. Orsaker till detta kan vara att förskolläraren och barnen har skilda föreställningar om leken och dess utgångspunkter. När förskollärare deltar i leken blir de en förebild för barnen, påpekar Knutsdotter Olofsson (2003). Genom att vara med i leken visar förskolläraren hur man ska bete sig emot varandra. Med sin närvaro i leken skapar förskolläraren även en trygghet eftersom han/hon är i närheten hela tiden. Det blir ett positivt samarbete: barnen lär av den vuxne och de lär den vuxne olika lekar. På det sättet så utvecklas leken ständigt. När barnen leker är det viktigt att förskoleläraren ser till att alla får vara med i leken och att den också ger det stöd som kan behövas i leken.

Pape (2001) lyfter fram ett exempel med ett barn som har svårt att läsa av sociala situationer i en barngrupp och att anpassa sig efter den när detta barn inte får som denne vill vilket leder till att detta barn blir utfrys från övriga barns lek. I sådana situationer är det viktigt att man som förskollärare finns med och stöttar barnet in i leken men samtidigt följa de normativa krav som råder på förskolan, både på det utslutna barnet och på de barn som redan finns med i leken, så att alla barnen blir medvetna om hur man ska uppföra sig mot varandra. Dessutom är det viktigt att vi som vuxna ger respons till barnen, både positiv som negativ. Författaren tar även upp hur man som förskollärare ska agera i leken för att få med de barn som väljer att inte delta i leken utan föredrar att stå vid sidan av eller umgås med de vuxna. Hon menar att oftast tyr sig det barnet till en signifikant vuxen och det är den som får ta tillvara på det genom att gå in i barns lek och på så sätt bli länken mellan det tillbakadragna barnet och leken. Författaren förtydligar att i det exemplet så tog det en period innan de såg en förändring hos barnet, dock var det en positiv sådan.

Lamer (1991) tar upp att om det finns barn i barngruppen med sociala svårigheter så kan det vara bra att dela in barnen i mindre grupper för att de lättare ska kunna ta sig in i leken och lättare kunna få stöd från en vuxen om det skulle behövas. Det är viktigt att personalen finns tillgänglig och kan stödja barnen att lösa sina konflikter i leken.

Ett mål i förskolans läroplan för barns utveckling och lärande (Skolverket, 2010) är att förskolan ska stötta varje barn så att de ska få erfara och lära sig att lösa sina konflikter, men det är samtidigt viktigt att de lär sig att lösa konflikterna på ett bra sätt. Det kan finnas barn som drar sig för att be om förskollärarens stöd i leken även om de skulle behöva det. Detta kan bero på att barn har en uppfattning om att förskolläraren har en tendens att styra och ställa barnens lek så att de är snälla och inte bråkar. På det sättet styr förskollärarna bort leken från att vara våldsam eller från teman i leken som inte är önskvärda. Det finns därför en stor vikt i att förskolläraren är uppmärksam och lyssnar in barnens lek så att inte leken blir förstörd. De ska finnas där som stöd för de barn som behöver det (Öhman 2008).

Inkluderande lekmiljö

Miljön i förskolan har en avgörande roll för barns lärande och utveckling och det är därför en nödvändighet att den är utformad så att den inspirerar till ett lustfyllt lärande genom lek, lärande och skapande. Till den fysiska miljön i förskolan ska det finnas material tillgängligt för att barnen ska känna inspiration till att utveckla sin lek och inbjuda till samverkan i olika sammanhang. Miljön i förskolan ska vara flexibel och kunna förändras utifrån barngruppens behov och det som intresserar barnen för tillfället. Detta sker endast om barnen tillåts att vara delaktiga i utformningen utav den fysiska miljön. Tillsammans kan barn och förskollärare organisera de olika rummen i förskolan där barnen kan få möjlighet till egna val, lek och social samvaro (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2016).

Men utöver rummens uppbyggnad så har även det pedagogiska klimatet i förskolan en avgörande roll för barns lek och samvaro (Johansson, 2011). Ett gott klimat brukar oftast betraktas som en förutsättning för en framgångsrik arbetsplats och detta gäller även i förskolan. Det saknas dock tydliga formuleringar i förskolans läroplan om *pedagogisk atmosfär* men däremot kan man finna mål som kan uppfattas ha ett samband med ett pedagogiskt klimat till exempel att verksamheten ska stödja barns nyfikenhet, glädje och tillit till sig själv och andra (Skolverket, 2010). I förskolans vardag kommunicerar, tolkar och förhåller sig barn till en känslig ström av intryck, sinneserfarenheter samt emotioner och de är därför medskapare till den atmosfär som råder på förskolan. Johansson (2011) utgår ifrån hur man som förskollärare kan påverka förskolans atmosfär och lägger då fram tre olika sorters atmosfärer; Instabil, kontrollerande och samspelande. Det som karaktäriserar den för studien viktigaste av dessa, den samspelande atmosfären, är att förskolläraren är aktivt närvarande i barnens livsvärld, visar på lyhördhet, acceptans, uppmuntrar och visar ett stort engagemang. Hon menar att genom dessa karaktärsdrag visar förskolläraren en emotionell närvaro och lekfullhet som är viktiga dimensioner i ett ömsesidigt möte mellan barn och förskollärare. Hon finner stöd i sin tankegång genom Baes (2009) forskning som tyder på att emotionella dimensioner som till exempel lekfullhet kan bidra till öppna dialoger mellan vuxna och barn.

Teoretiska utgångspunkter

Jag kommer i min studie fokusera på betydelsen av att barn i förskolan har ett bra samspel och en bra gemenskap. Detta gör att jag kommer utgå från Lev S Vygotskij (1896-1934) teori om att se på barn utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Jag kommer även ta del utav Gunilla Lindqvist tolkningar av Vygotskijs teorier (1999) och Roger Säljös (2014) teorier om det sociokulturella perspektivet. Vygotskij och Säljö menar med detta perspektiv att människor utvecklas och lär i samspel med sin omgivning.

Sociokulturellt perspektiv

Grundaren av perspektivet, Vygotskij, menade att alla människor är sociala varelser ända från födseln. Det som påverkar samspelet är samhällets kulturer och normer men också den egna personligheten hos varje individ. Barns utveckling och lärande sker i samspelet med omgivningen, dvs. familj, vänner, förskolepersonal m.fl. (Vygotskij, 1999). Genom hans teori om proximal utvecklingszon menar att man lär sig i en högre grad i samverkan med andra än vad man gör oberoende i en individuell process. Det sociokulturella perspektivet visar hur grupper och individer tänker, handlar, får nya kunskaper beroende på kultur, samhälle och grupptillhörighet. En annan faktor i det sociokulturella perspektivet är kommunikationen mellan människor. I sin kommunikation med andra utvecklas människan. Det handlar inte bara om att lära sig, utan man lär också andra i kommunikationen. Vygotskij menade att man genom hans teori kunde se större skillnader på det man lär sig på egen hand och det man lär sig i tillsammans med andra där man får ta del av, och lära sig av, andras erfarenheter och kunskaper. (Jerlang & Ringsted, 2008).

Säljö (2014) skriver om lärandet i ett sociokulturellt perspektiv. Han menade att när undervisning och kunskapsträdning blir huvudsyftet, som den är i förskola och skolan. Där utgår man ifrån att i sådana aktiviteter har man vetskapen om hur man ska kommunicera för att människor ska kunna ta till sig nya insikter och färdigheter. Han anser även att utifrån ett sociokulturellt perspektiv så är det oundvikligt att lära sig - frågan är snarare vad vi lär oss och hur vi lär oss det. Säljö menar även att människan som individ resonerar sig fram för att förstå sin omvärld och detta sker genom sociala interaktioner. Dessa interaktioner leder till en annan bild av hur vi ska förstå mänskligt lärande och tänkande. I detta perspektiv menar både

Vygotskij och Säljö att språket är ett viktigt redskap för lärande, den är länken mellan det yttre (kommunikationen) och det inre (reflektionen).

Metod

Etiska ställningstaganden

Vid framtagandet och utvecklandet av metod till ett forskningsområde så är det viktigt att man reflekterar över de principer och regler som man ska förhålla sig till. I min studie har jag tagit hänsyn till de olika etiska förutsättningar för att kunna utföra denna studie genom att följa den princip som har varit grundläggande i undersökningen för att deltagarnas integritets ska skyddas. Bryman (2011) menar att det är fyra forskningsetiska principer som man ska ta hänsyn till; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. I informationskravet ska det framgå vad syftet med studien är och hur resultatet kommer att användas och presenteras. För att uppfylla informationskravet skickade jag ut informationsbrev (Bilaga 1) till förskolechef och förskollärare där det framgick vad syftet med min studie var, att deltagande i studien var frivilligt och att deltagaren kunde avbryta sin medverkan när de själv önskade. Samtyckeskravet innebär att de som deltar i en studie har rätten att själva bestämma över sin medverkan. Innan intervjuerna fick de förskollärare som anmält sig för att delta i studien möjligheten att ge sitt formella samtycke genom att läsa och signera ett samtyckesbrev (Bilaga 2) där det framgick att allt i studien kommer vara konfidentiellt. Att en studie uppfyller konfidentialitetskravet betyder att samtliga deltagare i en studie ska bli informerade om att den information och de uppgifter som nämns kommer att behandlas konfidentiellt. Det används fiktiva namn på de deltagande och verksamhetens namn kommer inte heller att nämnas i studien. Det sista kravet som skulle uppfyllas var nyttjandekravet och det innebär att den informationen som jag skulle få ut utav intervjuerna kommer endast användas till denna studie och vid studiens slut kommer all data att förstöras. I vissa studier menar Vetenskapsrådet (2011) är de enskilda individernas identitet inte intressant till exempel i studier om variationer i inställningar i en viss fråga i en viss grupp över tid. I en sådan situation kan forskaren givetvis ge löfte om att få vara anonym i studien.

Löfdahl (2014b) reflekterar att anledningen till att forska inom förskolan är för att man ska, genom ny kunskap, bidra till en bättre förskola och bättre miljö för förskollärare och barn. Och då är det därför viktigt att man som student är medveten om vikten av en god forskningssed när man skriver sitt examensarbete och att det innebär att *hela* arbetet ska

präglas av de regler och forskningsetiska principer som skall följas för att få utföra en forskningsstudie. Avslutningsvis framläggs att deltagandet är helt frivilligt och att man kan dra sig ur sin medverkan när man vill utan att behöva motivera varför.

Metodval

För att få svar på mina frågeställningar kring hur förskollärare arbetar för att främja inkludering så behövdes ett kvalitativt tillvägagångssätt att samla in data och då valde jag att använda mig utav semistrukturerad intervju som metod. Styrkan med att använda sig utav ett semistrukturerat upplägg är flexibiliteten att ställa frågorna efter hur intervjun fortgår så kan ordningsföljden på frågorna variera. Det kan även genom detta tillvägagångssätt bli lättare för intervjuaren att ta utrymme under intervjutiden för att ställa följdfrågor som kan dyka upp. Men genom att ställa frågorna på ett semistrukturerat sätt ger det även den som intervjuas stort frihet att utforma sina svar på sitt eget sätt beroende på hur personen tolkar och uppfattar frågorna (Bryman, 2011). Den negativa aspekten av att använda sig utav en kvalitativ intervjumetod är enligt Denscombe (2009) att när det ska göras analys kring data man samlat in så kan intervjuarens egna erfarenheter, synpunkter och övertygelser påverka resultatet av studien. Det kan även finnas en risk för att vid analysen utelämnas betydelsefull information utifrån vad forskaren vill belysa med sin studie eller att förklaringar kan förenklas.

Planering

När jag satte mig för att formulera mina intervjufrågor så valde jag frågor som skulle vara relevanta för min studie men också ge svar på mina frågeställningar (Bilaga 3). Inför forskningstillfället så var det ytterst få förskolor som hade möjligheten att delta i min studie, detta gjorde att jag vid formuleringen av frågor fick ha i åtanke att svaren skulle behöva täcka en bred personlig motivering från mina intervjupersoner. Det skulle alltså inte vara någon tvekan på vad jag ville få ut av frågorna men svaren skulle vara personliga och de skulle kunna ta med erfarenheter som grundar deras åsikter och perspektiv på mina frågor. När frågorna var färdigformulerade tog jag kontakt, först via e-mail, med den valda förskolans förskolechef där jag informerade om vad det var för studie jag ville genomföra och vad den hade för syfte. Förskolechefen gav mig fria händer att ta kontakt med personalen och då tog jag kontakt med förskolans skyddsombud, en av de anställda förskollärarna på förskolan, för att höra om personalen hade möjlighet att träffa mig.

Genomförande

När jag besökte förskolan så fick jag träffa en förskollärare i taget där jag informerade vad jag skulle studera och att de som ville delta i studien var mer än välkomna att göra så. Jag fick möjligheten att träffa en representant från varje avdelning på förskolan. Jag klargjorde först med varje förskollärare om det passade för dem att gå ifrån verksamheten inför varje intervju-tillfälle. Jag satt med förskollärarna var för sig i personalrummet och innan vi påbörjade intervjun så fick varje person läsa igenom och signera ett samtyckesbrev (Bilaga 2) där det stod vilka forskningsetiska regler som jag skulle följa, vad det var för syfte med studien, vad den insamlade data skulle användas till, vad som hände med den efter examensarbetet och att skulle de vilja dra sig ur studien så hade de möjligheten att göra det när de ville. Intervjun varade mellan 10-20 minuter och för att underlätta att transkribera intervjuerna i efterhand så valde jag att använda mig utav ljudupptagning som stöd men jag valde även att skriva ned stödord medans intervjun pågick.

Studiekvalitet

Vid utförande av en studie så behöver man granska reliabiliteten och validiteten i den. När man undersöker reliabiliteten i en studie innebär det att om studien skulle utföras på nytt skulle man då få samma resultat. Oftast används begreppet när en studie handlar om samhällsvetenskapliga områden. I min studie så var mina frågor baserade på hur förskollärarna såg på sin roll och sitt ansvar i barns lek samt vilka arbetssätt de har för att inkludera barn i leken. En valid studie innebär att den är giltig och att jag använder mig av en metod som utförandemässigt passar mitt syfte och att jag får de svar jag frågar efter. Då mitt syfte samt intervjufrågor grundade sig i förskollärarnas åsikter, arbetsuppgifter och vision av sitt yrke så känns detta som en valid och reliabel studie. Inför intervjun hade jag några oroande tankar om att inte intervjun skulle bli tillräckligt pålitlig då samtliga förskollärarna arbetade på en och samma förskola. Då en förskola kan ha samma kultur och därför spegla liknande svar på intervjufrågorna. Förskollärarnas svar kan även ha påverkats av mig som intervjuare. Forskning visar att jag som intervjuare omedvetet ger uttryck för mina värderingar och förväntningar, vilket gör att förskollärarnas svar i detta fall påverkas (Bryman, 2011).

Resultat

Jag kommer här redovisa det resultat som jag fått fram utifrån mina frågeställningar som kommer vara huvudrubriker nedan. Jag har haft intervjuer tillsammans med förskollärare på en förskola och vi kan kalla dem Emelie, Erna, Alma, Victoria och Liselott.

Förskollärarens roll och ansvar i barns lek

Stöttande

Under mina intervjuer med de deltagande förskollärarna så kunde man snabbt se ett mönster i deras syn på sitt ansvar och sin roll i barns lek. Genom sin närvaro i barnens lek beskrev förskollärarna att de hade en väldigt stor och viktig roll och att en av deras mest betydande roller var att finnas där som en stöttning för barnen. Emelie tog upp att hon anser att hennes ansvar är att finnas där i leken för att se om vissa barn behöver mer stöttning för att komma in i leken än andra. Huvudsaken menar hon är att barnen känner tryggheten att vilja ta för sig. Även Victoria lyfter att hon anser att hennes ansvar ligger i att stötta barnen in i leken antingen för att de inte har förmågan eller kommit så långt i sin utveckling, så som att man har svårigheter att tyda lekkoder, sociala regler eller inte kan uttrycka sig verbalt. Utöver detta så ser hon att hennes roll är att hjälpa barnen utveckla leken och vidareföra den till en mer avancerad nivå. Liselott och Erna tar båda upp att deras närvaro i leken är viktig för att de ska kunna finnas där, inte bara som ett stöd, utan även att genom sin närvaro i leken kunna se vart barnens lek är på väg och skulle den komma på avvägar så är det deras ansvar att stötta barnen så den går i rätt riktning.

Lyhördhet

Men Erna och Liselott lyfter även dem upp ytterligare en viktig roll för förskolläraren i barnens lek, att vara *Lyhörd*. Erna menar att genom att lyssna in leken så kan hon se vad de leker och vart den är på väg. Liselott i sin tur gav mig ett exempel på att ett barn kan sitta och plocka med något mitt i en grupp med andra lekande barn och för blotta ögat kan det se ut som att barnet är en del av leken. Genom att i den här situationen lyssna in barnens lek kan förskolläraren gå in och stötta barnet in den. Även Emilie nämner att hon lyssnar in leken innan hon träder in för att stötta ett barn in i den. Hon menar att ibland kanske ett barn inte alls vill delta i andra barns lek, utan vill bara vara åskådare.

Inspirerande

En tredje och vital roll i barns lek är att man som förskollärare ska inspirera barnen till lek. När det kommer till att inspirera leken menar Liselott att man där ska ge dem idéer. Hon menar då att en del barn har hur mycket tankar och idéer som helst kring sin lek men att de ibland har svårt att komma igång och då behöver förskolläraren komma in i leken och hjälpa dem att komma igång.

En del gånger kanske man också skulle behöva gå in i leken själv, det är olika från gång till gång och från barn till barn. Ibland känner man att man hjälper leken när jag går in och tar mig en roll i t.ex. en rollek och ibland kan det kännas att det stjälper leken då barnen vänder sig mycket till mig och det är ju också olika från barn till barn. (Liselott)

Alma tog upp att hon ansåg att hennes ansvar i barnens fria lek inte var så stort men däremot la hon vikt på hur mycket miljön kunde påverka barnens lek. Hon menade att leken utvecklas mer under tidens gång än när hon kommer in och bestämmer i den. Det hon kunde göra var att påverka miljön så mycket som möjligt och se till att det finns tilltalande material och att man ger en god introduktion av materialet till barnen. Även Liselott stödjer detta med att förskolläraren kan inspirera och locka till lek genom att erbjuda lockande material och väl planerad uppbyggnad av förskolans lokaler och rum där det finns möjlighet till lek.

Förskollärarens arbetssätt

Inkludering skapar gemenskap

Jag kunde även under denna frågeställning se ett mönster mellan deltagarna i intervjun; de arbetar för att skapa en Vi-känsla på respektive avdelning och i hela förskolan. Detta försöker de åstadkomma genom samlingar, lekar, aktiviteter och samtal där alla barnen integreras. Erna tog upp att det är viktigt att skapa en personlig relation till varje barn så att de känner att hon som förskollärare är där just för deras skull och det visar hon genom att delta i barnens lekar och i deras fantasi. Hon har genom detta arbetssätt märkt av att detta leder till en ömsesidig respekt mellan henne och barnet. Att visa lojalitet, att vara "goa" mot varandra, att visa pålitlighet och lojalitet i en grupp skapar bra vi-känsla.

Även Alma tar upp att de på hennes avdelning jobbar väldigt aktivt med Vi-känslan i barngruppen. "Här är vi kompisar allihop, vi har varandra och vi är (avdelningens namn)s

barn" säger hon. De arbetar även med att synliggöra begreppet kompis och skillnaden mellan att vara kompisar och vänner. Alla barnen på avdelningen är kompisar med varandra men sedan kan man vara mer kompis med andra och då är man vänner. Förskollärarna pratar mycket om att de arbetar mest med att skapa gemenskapen under samlingen. Liselott motiverar varför hon tycker att samling är bra:

På ett vis tycker jag att det skapar lite gemenskap att alla träffas en liten stund någon gång under dagen. Bara att man samlas före maten tillsammans påverkar. (Liselotte)

Hon tar även upp att hon märker tydligt av Vi-känslan i hennes barngrupp när de lämnar gården för att till exempel gå till skogen, biblioteket eller någon lekpark. Då leker alla barnen tillsammans och mixar ihop sig i egna konstellationer till skillnad från när de leker på förskolans gård.

Liselott berättade att en strategi hon brukade ha för att integrera ett barn i en lek är att hon försöker göra det barnet intressant för de andra lekande barnen. Hon talade utifrån egna erfarenheter om att om en förskollärare börjar leka med något, utan att det är andra barn runt ikring, tillsammans med ett barn så brukar gärna fler barn komma fram och vilja ansluta sig i leken bara för att en vuxen är med. Hon lyfter även fram att det gäller att som förskollärare känna av situationen innan man träder in i en lek tillsammans med ett till barn. Hon fortsätter med att argumentera vikten av att man som förskollärare verkligen ska ta sig tiden till att observera leken och komplexiteten i att inte se vad som faktiskt händer.

Förhindra exkludering

Självklart kan det uppstå dilemman under leken så som konflikter, exkludering m.m. Men det är inte lika självklart att det syns tydligt när det sker. Liselott påpekar att exkludering ur lek inte framkommer så tydligt som exempelvis att ett barn kryper upp i soffan och sitter där ensam tills en förskollärare lägger märke till den utan oftast håller de sig sysselsatta på eget håll. Detta talar för varför förskollärare behöver finnas där för barnen i leken genom aktiv närvaro. Deltagarna jag intervjuade gick igenom vilka olika rutiner de arbetar efter när de behöver ingripa vid en exkludering och konflikt i lek.

Dialog med barnen

När det uppstår en konflikt mellan barn så kom strategin att utföra ett detektivarbete upp som en liknelse. Det innebär att förskolläraren går in i diskussionen för att ta reda på vem, var, hur och varför konflikten har uppstått. Erna förklarar att hon tycker det är viktigt att hon pratar med båda barnen så att hon kan få bådas versioner av vad som hänt. Anledningen är att oftast har de olika parterna i leken helt olika syn på vad som faktiskt skett och då behöver hon som tredje part komma in och hjälpa dem att lösa det.

Erna, Alma, Victoria och Liselott påpekade alla vikten av att göra barnen delaktiga i resonemanget för att hitta en lösning på konflikten. Men de lägger även till att när det uppstår konflikter bland de äldre barnen brukar de ta ett steg tillbaka och iaktta dem för att se hur de själva löser det. Skulle det behövas ett ingripande att diskussionen mellan barnen inte leder till någon lösning eller att den övergår till fysiskt våld så är förskollärarna tillräckligt nära för att göra ett ingripande. När det kommer till konflikthantering bland de yngre barnen tar Victoria och Alma upp att för ett yngre barn som inte har ett så verbalt utvecklat språk eller lärt sig lekkoderna så kan det vara bäst att man som förskollärare går in i leken och själv visar hur man leker. Alma lägger till att det kan lätt uppstå konflikter i leken på grund av den frustrationen som uppstår när man inte kan kommunicera med varandra så att alla parter förstår. Erna lägger även till att en exkludering ur lek kan bero på att barnen som leker vill helt enkelt vara själva och då måste man ta hänsyn till det och då erbjuda det exkluderade barnet en annan lek eller aktivitet.

Tillsammans

Även Emelie tar upp "detektivarbetet" och menar att om det är återkommande så är samlingen ett perfekt tillfälle att lyfta ämnet. Där kan man tillsammans med barnen diskutera hur man är en bra kompis och om kompis-skap. Victoria nämner även hon att samlingen är en bra aktivitet med barnen för att diskutera känslor, empati, etik och demokrati.

Det är väldigt mycket prat om känslor i förhållande till hur det känns och det är ju väldigt abstrakta termer för barn. Det är ju svårt att beskriva och sätta ord för hur det känns att vara ledsen, rädd eller blyg men det är något vi ändå måste prata om (Victoria)

Emelie lägger även till att de på hennes avdelning har testat att använda aktivitetskort. Det innebär att barnen får en aktivitet tillsammans med en annan kompis på avdelningen som de kanske inte skulle leka med i vanliga fall. Anledningen är att barnen ska få uppleva hur det är att leka med någon annan och för att se om de "klickar". Vid en sammanslagning av två avdelningar berättar Emelie att de införde en indelning av barnen mindre grupper, oftast åldersintegrerat, för att barnen ska hitta nya kompisar och känna trygghet på den nya avdelningen. Alma och Victoria tog upp skillnaden att medla mellan de yngre barnen kontra de äldre barnen i förskolan. Victoria tar upp att om det är ett yngre barn som inte har ett så utvecklat språk och som inte förstått lekkoderna så kanske det är bättre att själv gå in i leken och visa hur man leker medans med de äldre barnen som har ett utvecklat verbalt språk så kan man samtala om känslor, empati, etik och demokrati. Alma tar även hon upp att det ofta kan bero på att barnet inte har ett utvecklat verbalt språk och inte kan läsa av de sociala koderna i leken. Då kan det uppstå en frustration i leken eftersom barnen inte kan kommunicera med varandra.

Individuellt

Liselotte berättar även att en annan aktivitet som de brukar göra med barnen individuellt är att de varje termin har en intervju tillsammans med barnet där de frågar hur han/hon gör när den vill gå in i en lek eller hur de gör när en kompis vill gå in i deras lek. Majoriteten av gångerna får de svaret från barnen att de delar med sig eller att de turas om. Sen är det, menar Liselott, en annan sak om barnen faktiskt följer det de säger men hon påpekar ändå att huvudsaken är att de vet hur man ska göra i teorin och då går det ändå i rätt riktning.

Analys och Diskussion

I min analys kommer att jag att presentera de mönster som jag funnit i mitt material som jag kan återkoppla till mina frågeställningar och den tidigare forskning samt det teoretiska perspektiv jag har utgått ifrån.

Förskollärarens roll och ansvar

Man ser ett tydligt mönster när förskollärarna beskriver sina roller i barnens lek. De är stöttande, inspirerande och lyhörda.

Stöttande

Förskollärarna påvisar en förståelse för att de ansvarar för om barnen leker, hur barnen leker, vad barn leker och att det är deras roll som ledare att se till att alla barn samspelar med varandra. Detta kan jag återkoppla till Knutsdotter Olofsson (2003) som säger att det är förskollärarens ansvar att se till att barnen leker och det är deras roll att erbjuda barnen en trygg miljö att leka i. Hon tar även upp att förskollärarna är förebilder för barn och därför ska de, genom sin närvaro, visa barnen hur man ska vara mot varandra i leken. Samtidigt påvisar förskollärarna en förståelse för att deras inblandning i barns lek inte alltid kanske går som de har tänkt. Löfdahl (2014a) tar upp att utgången som kan förväntats. Hon menar att anledningen kan bero på att barnen och förskolläraren har skilda åsikter om vart leken ska ta vägen. Liselott nämner en annan anledning och hon menar att hennes medverkan i barns lek kan störa dess utgångspunkt att barnens fokus hamnar på henne i stället för leken. Victoria påpekar att utöver att ha en stöttande roll i barnens lek så ser hon att hennes roll är att hjälpa barnen utveckla leken och vidareföra den till en mer avancerad nivå. Detta visar på att förskolläraren har ett förhållningssätt som kan kopplas till Vygotskijs teori om den proxiamala utvecklingszonen där barnet får stöd av andra för att ta sig in i nästa utvecklingsnivå (Vygotskij, 1999).

Lyhörd

Den andra rollen som jag såg i mönstret under intervjuerna var att förskolläraren som lyhörd. Lamer (1991) tar upp att ibland kan vissa barn dra sig för att bjuda in en vuxen in i sin lek för att de är rädd att de ska ta över och styra den. Öhman (2008) tar upp att ibland kan det vara bra som förskollärare att ta ett steg tillbaka och lyssna in leken istället för att gå in i den. Emelie och Liselott visar en medvetenhet om att läsa av leken. Vid en eventuell konflikt så vet

de om de ska avvakta och låta barnen försöka lösa konflikten själva eller om de ska ingripa. Vid ingripande så berättar Erna att det är viktigt att lyssna in båda parterna eftersom deras versioner av vad som hänt oftast skiljer sig. I förskolans läroplan (Skolverket, 2010) tar de upp att det är förskollärares ansvar att stötta barnen när det uppstår konflikter så att de får öva på att reda ut olika åsikter, kompromissa och respektera. Människan resonerar för att förstå sin omvärld menar Säljö (2014) och detta görs genom sociala interaktioner och genom dessa interaktioner så kan man få en förståelse för andras lärande och tänkande.

Inspirerande

Den tredje rollen som förskolläraren tar på sig när den går in i leken är den inspirerande. I förskolans läroplan (Skolverket, 2010) framgår det att det är förskollärares ansvar att skapa en trygg, tillgänglig miljö och tillräckligt med utrymme för barn så de kan utforska, skapa egna lekvärldar och kunna göra transformationer i leken. Alma tog upp att det hon kunde göra var att se till att det finns tilltalande material och att man ger en god introduktion av materialet till barnen som barnen kunde få användning utav i sin lek. Även Liselott stödjer detta med att förskolläraren kan inspirera och locka till lek genom att ge idéer till lekar, erbjuda lockande material och väl planerad uppbyggnad av förskolans lokaler och rum där det finns möjlighet till lek. Pramling Samuelsson och Sheridan (2016) nämner att förskolans miljö spelar en stor roll för barns utveckling och lärande. Det är därför en nödvändighet att den är utformad så att den inspirerar till ett lustfyllt lärande genom lek, lärande och skapande och bidrar med tillgängligt inspirerande material.

Diskussion

Jag kan se efter de genomförda intervjuerna med förskollärarna att de har en klar bild av vad deras ansvar och roll i barns lek är. Förskolläraren ska finnas där med stöttning, vägledning och ge inspiration. Utöver detta så ska förskolläraren visa att du hör barnet och genom din närvaro få leken att utstråla trygghet så att barnet kan våga gå in och ta för sig. Det jag kan se är att i leken så är det en svårighet att utesluta någon av dessa roller då de flyter in i varandra. Det kan vara svårt att stötta utan att vara lyhörd och det kan vara svårt att inspirera om man som förskollärare inte är där och stöttar upp leken och lyssnar på vart den är på väg.

Förskollärarnas arbetssätt

Trygghet i barngruppen

Under intervjun med Alma så nämnde hon att under leken kan det uppstå konflikter att svårigheter i kommunikationen skapar frustration hos barnen och med återkoppling till Jensen så tyder det på att barnen inte känner varandra så väl och varandras sätt att kommunicera.

Emelie nämnde att vid en sammanslagning av två avdelningar delade de in barnen i mindre grupper i syfte att hjälpa dem in i gemenskapen och detta agerande kan man grunda i Löfdahl (2014a). Med denna reflektion bakom mig ser jag att förskollärarna besitter en stor kompetens då de genom att ha mindre barngrupper, arbetar med aktivitetskort samt arbetar mycket med gemenskapen med barnen så lär de känna varandra bättre. Genom detta arbetssätt så skapas en stabilare atmosfär i barngruppen.

Känna gemenskap

Genom att förskollärarna arbetar aktivt med Vi-känslan på förskolan så ger dem barnen begrepp som beskriver dem som en grupp med kamrater så kan man återkoppla deras förhållningssätt till Pape (2001). Alma beskriver mer utförligt att hon arbetar med begreppen vänskap och kamratskap med barnen för att göra dem uppmärksamma på skillnaderna. Hennes syfte är att ge barnen en medvetenhet om hur man ska vara mot varandra och att man inte behöver vara vänner men man ska vara kompisar, alltså att barnen inte behöver umgås men var snälla mot varandra.

En förutsättning för att man ska kunna känna empati så måste man som barn fått känna sina egna känslor och fått begrepp för dem. Detta tar Victoria upp som lägger vikten på att diskutera känslor med barnen även om det kan vara en utmaning. Genom att barn tidigt skapar en erfarenhet av känslor och dess betydelse desto tidigare kan de utveckla en förståelse för andra människor och detta menar Pape kommer att stärka barnets sociala förmåga. Även förskolans läroplan (Skolverket, 2010) tar upp att det är förskolans uppdrag att stärka barns medkänsla och inlevelse i andra människors situation och det tycker jag framgår i förskollärarna förklaring kring deras arbetssätt.

Miljö

Men det är inte bara förskollärarna förhållningssätt som påverkar inkluderingen i barns lekar. Förskolans uppbyggnad av lokaler och rum spelar även den en stor betydelse menar Liselott

och Alma. De tar upp att förskolans miljö ska inspirera till lek och att det ska finnas tillgängligt material för att barnen ska inspirera till lek och inbjuda till samverkan i olika sammanhang och det nämner även Pramling, Samuelsson och Sheridan (2016). Men det är inte bara hur förskolan är uppbyggd och vilka material som finns som skapar en samspelande miljö. Johansson (2011) beskriver att förskolan är en arbetsplats, inte bara för förskollärarna men även för barnen. Därför är det viktigt att det är ett bra klimat på förskolan. Erna beskriver att det är viktigt att skapa goda relationer till barnen, både individuellt som i grupp.

Kärnan är att man ska tycka om att vara tillsammans. Och detta ska man känna som en hel grupp och att vi tar hand om varandra, vi kan prata med varandra och är goa mot varandra. (Erna)

Diskussion

Jag fascinerades över den medvetenhet, kunskap och variation på kunskapsområden som förskollärarna besitter om hur man inkluderar barn i leken. Genom intervjuerna kunde jag se att förskollärarna har en tydlig medvetenhet till sitt uppdrag i förskolan (Skolverket, 2010) då de tydligt lägger fram att deras ansvar är att erbjuda barnen en trygg miljö som även ska utmana och locka till lek och aktivitet. De visar även på en förståelse att de har ansvar för att inspirera barnen och att de engagerar sig fullhjärtat i barnen. Förskollärarna påvisar även att de har ett stort ansvar att lära barnen att ta hänsyn till de andra barnen i leken genom att under samlingar diskutera demokrati, etik, empati och känslor. Genom att lära sig det kan vi dra slutsatsen att barn väldigt tidigt kan uppfatta och förstå sociala lekkoder och därför anser jag även att detta behöver göras väldigt frekvent i förskolan, både med det enskilda barnet och tillsammans som grupp.

Jag kan se sambandet mellan det Johansson (2011) säger om att atmosfärer är gemensamma och återkommande attityder, förhållningssätt och emotionellt engagemang/närvaro i barns livsvärldar genom vuxnas samspel med barnen. Detta kan jag även se hos förskollärarna när de beskriver sitt arbetssätt för att skapa en bra och inbjudande atmosfär i barngruppen.

Metoddiskussion

I min studie valde jag att använda mig utav en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer då jag ansåg att denna metod passade bäst för mitt syfte och mina frågeställningar.

Jag valde även denna metod för att jag ansåg den som mest lämplig för det personliga mötet som krävdes mellan mig och de förskollärare som deltog i studien. Fördelen med att använda denna metod var att jag var endast ute efter förskollärarna kunskaper, åsikter och erfarenheter som blev väldigt tydligt när transkriberingen av materialet skulle göras. Jag använde mig utav ljudinspelning och det gav mig möjligheten att lyssna av och upptäcka sånt som sades som jag inte lade märke till under intervjun. Det som däremot blev en svårighet var att vid transkriberingstillfället så upptäckte jag att ljudupptagningen var väldigt svag och detta gjorde att transkriberingen blev mer tidskrävande än vad jag hade räknat med.

Nu så här i efterhand är jag väldigt tveksam till mina val av intervjufrågor av den anledningen att de var mer inriktade på exkludering än inkludering som detta arbete egentligen handlar om. Dock kunde jag se en fördel med att ha den här typen utav frågor nämligen att de gjorde att förskollärarna som jag intervjuade gav mig ett brett utbud på arbetsätt och metoder som de använder sig utav för att inkludera barnen i leken. Men jag kan ju inte låta bli att undra hur resultatet skulle ha sett ut om frågorna varit mer inriktade på inkludering än exkludering.

Mina funderingar går även kring hur mitt resultat av studien hade gått om jag haft möjligheten att besöka fler förskolor och därför fått in fler svar till mina frågor. Risken fanns att genom att utföra min studie på endast en förskola så skulle resultatet från varje förskollärare bli likadant men allt eftersom intervjuerna pågick så kunde man se att samtliga förskollärare representerade sin egen kultur från sin avdelning och det gick då att se vissa skillnader mellan dem.

Slutsats

Jag har genom denna studie fått med mig nya kunskaper om hur man ska se på sin roll som förskollärare och vad man har för ansvar i barns lek. Förskolläraren ska finnas där med stöttning, vägledning och ge inspiration. Utöver detta så ska förskolläraren visa att du hör barnet och genom din närvaro få leken att utstråla trygghet så att barnet kan våga gå in och ta för sig. Jag fick även en insikt i vilka arbetssätt och metoder man kan använda sig utav för att inkludera barn in i lek. Utöver att hålla en dialog med barn eller beroende på barnets utveckling visa med kroppen hur man leker och inkluderar så har jag fått med mig diskussionsområden att lyfta på samlingar och användandet utav aktivitetskort. Jag har även fått med mig hur man kan arbeta med konflikthantering i barngruppen i samband med en exkludering. Allt från hur man gör ett detektivarbete tillsammans med barnen men även vikten av att under en konflikt så bör man kanske som förskollärare ta ett steg tillbaka och ge barnen fria händer att lösa problemen.

Denna studie har varit väldigt givande och jag har fått rannsaka mig själv och min egen barndom för att kunna analysera vad min exkludering bottnade sig i. Efter intervjuerna med förskollärarna så insåg jag vad avgörande faktor det är vilka vuxna som finns i ens närhet och stöttar en som barn, utöver ens vårdnadshavare.

Nya forskningsområden

Med denna studie så har jag fått fördjupade kunskaper kring förskollärarens roll, ansvar och arbetssätt för att inkludera barn i leken. Att man som förskollärare är aktivt deltagande i barns lek har en avgörande betydelse för barns utveckling och lärande.

Det har dykt upp nya frågeställningar som jag skulle vilja studera vidare inom området och dessa är följande:

- Hur mycket tid ägnar förskollärarna till att delta i leken i förskolans verksamhet?
- Hur mycket påverkar barngruppens storlek barns lek?

Referenser

- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Jonsdottir, F. (2007). *Barns kamratrelationer i förskolan: samhörighet, tillhörighet, vänskap, utanförskap*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2007. Malmö.
- Jensen, M. (2013). *Lekteorier*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Jerlang, E & Ringsted, S. (2008). Lev S Vygotskij. I Jerlang, E (red.) *Utvecklingspsykologiska teorier: en introduktion*. (5., [utök. och rev.] uppl. ss.360-369) Stockholm: Liber..
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. (2. uppl.) Stockholm: Liber
- Lamer, K. (1991). *Du får inte vara med!: att förmedla värderingar i uppfostran*. Lund: Studentlitteratur
- Lindqvist, G. (1996). *Lekens möjligheter: om skapande lekpedagogik i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, G. (red.) (1999). *Vygotskij och skolan, texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfdahl, A. (2004). *Förskolebarnens gemensamma lekar: mening och innehåll*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfdahl, A. (2014a). *Kamratkulturer i förskolan: en lek på andras villkor*. (2., [rev.] uppl.) Stockholm: Liber.
- Löfdahl, A. (2014b). God forskningssed- regelverk och etiskt förhållningssätt .I. Löfdahl, A, Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (1. uppl. ss.32-43) Stockholm: Liber
- Pape, K. (2001). *Social kompetens i förskolan: att bygga broar mellan teori och praktik*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Sverige. Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Sverige. Utbildningsdepartementet (2010). *Förskola i utveckling: bakgrund till ändringar i förskolans läroplan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed* (Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011).
Stockholm: Vetenskapsrådet.

Öhman, M. (2003). *Empati genom lek och språk*.(2., [aktualiserad] uppl.) Stockholm: Liber.

Öhman, M. (2011). *Det viktigaste är att få leka!*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1.

Informationsblad

Hej

Jag heter Frida Högvist och läser till förskollärare vid Karlstad universitet. Under våren kommer jag att skriva mitt examensarbete som handlar om leken i förskolan och hur förskollärare arbetar för att integrerar barn in i leken. För att kunna genomföra min studie så kommer jag att under veckorna 16-17 intervjua förskollärare på avdelningen där jag ställer frågor om hur de upplever att de kan påverka leken och hur de ser på sin roll i den. Under intervjuerna kommer jag även använda mig av ljudupptagningar för att lättare kunna gå tillbaka och analysera informationen. De data som jag kommer att samla in kommer att avidentifieras och det kommer även enbart att användas av mig och bara i detta examensarbete. När examensarbetet är klart och godkänt från Karlstads Universitet kommer all information att förstöras. Jag vill tydliggöra för er att dessa intervjuer är helt frivilliga att delta i och att alla som deltar får avbryta precis när de vill.

Om du vill ha mer information får ni gärna kontakta mig via telefon alternativ mail.

Frida Högvist

Telefon: 070- xx xx xxx

Mail: xxxxxx@hotmail.com

För ytterligare information om examensarbetet kontakta kursansvarig på Karlstad universitet.

Susanne Hansson, susanne.hansson@kau.se

Nina Thelander, nina.thelander@kau.se

Bilaga 2.

Samtyckesblankett

Till förskollärare på avdelningen x på x förskola.

Hej

Jag heter Frida Högvist och läser till förskollärare vid Karlstad universitet. Under våren kommer jag att skriva mitt examensarbete som handlar om Leken i förskolan och hur förskollärare arbetar för att integrera barn in i leken. För att kunna genomföra min studie kommer jag att under veckorna 16-17 utföra intervjuer med förskollärare på avdelningen där jag ställer frågor om hur de upplever att de kan påverka leken och hur de ser på sin roll i den. Under intervjuerna kommer jag även använda mig av ljudupptagningar för att lättare kunna gå tillbaka och analysera informationen. De data som jag kommer att samla in kommer att avidentifieras det kommer även enbart att användas av mig och bara i detta examensarbete. När examensarbetet är klart och godkänt från Karlstads Universitet kommer all information att förstöras. Jag vill tydliggöra för er att dessa observationer och intervjuer är helt frivilliga och att alla som deltar får avbryta precis när de vill.

Om du vill ha mer information får ni gärna kontakta mig via telefon alternativ mail.

Telefon: 070- xx xx xxx

Mail: xxxxxxx@hotmail.com

För ytterligare information om examensarbetet kontakta kursansvarig på Karlstad universitet.

Susanne Hansson, susanne.hansson@kau.se

Nina Thelander, nina.thelander@kau.se

Tillstånd till observation och intervju

- Ja, Jag vill delta i denna studie.
- Nej, Jag vill inte delta i denna studie

Vi ber er vänligen fylla i nedanstående uppgifter och lämna till förskolan senast 2016-04-15

Bilaga 3.

Intervjufrågor

1. Hur ser du på din roll och ditt ansvar i barns lek?
2. Hur skulle du gå tillväga om du upptäckte att ett barn i din barngrupp utesluts ut lek/aktivitet?
3. Hur stödjer ni barnen för att lösa eventuella konflikter som uppstår under leken?
4. Hur skulle du beskriva att du/arbetslaget arbetar med sammanhållning och gemenskap i er barngrupp?
5. Vilka konsekvenser tror du att utanförskap i leken kan medföra för barnet?